

Rotary International Piirikonferenssi
Helsinki
14.4.2007

Valtiosihteeri Pertti Torstila
Ulkoasiainministeriö

"Euroopan unioni - historiaa vaiko tulevaisuutta?"

Arvoisat Rotaryt,

50-vuotias Euroopan unioni voi katsoa ansaitulla ylpeydellä menneisiin vuosikymmeneihin. Maanosamme on hämmästyttävällä vauhdilla yhdistynyt rauhan ja hyvinvoinnin alueeksi. Unionin perustajia 1950-luvulla kannustivat toisen maailmansodan kauhut. Euroopan yhteisö perustettiin ennen muuta siksi, että sen jäsenet eivät enää sotisi keskenään. Tämä tavoite on saavutettu jopa yli perustajien unelmien. Rauha vallitsee Euroopassa ja hyvinvointi kasvaa. Instituutio, jonka piti sitoa kuusi perustajajäsentä talouden sitein toisiinsa on vallannut demokratian ja oikeusvaltion viestillään lähes koko maanosan.

"First voluntary empire in the history of mankind", Financial Times kuvasi unionia. Rauha Euroopassa on kestänyt yli viisikymmentä vuotta eivätkä unionin jäsenmaat ole kertaakaan käyneet sotavoimalla toistensa kimppuun. Unionia edeltävinä 50 vuotena Euroopassa käytiin kaksi tuhoisaa maailmansotaa.

Silti unionin 27 jäsenmaan kansalaiset suhtautuvat ristiriitaisesti tulevaisuuteen. Suuri osa kansalaisista on jäänyt viileäksi unionille. Unionia päivitellään, sen tavoitteita ei ymmärretä ja monet pitävät sitä haitallisena, jopa tarpeettomana. Muuttuvan maailman haasteet ovat suuret eikä niiden ratkaisuun löydy helppoja malleja. Tulevaisuus ei seuraa automaattisesti menneisyyden saavutuksista vaan uutta on rakennettava koko ajan. Muisti ja historian taju heikkenevät. Kansallinen uho ja itsekkyyt antavat merkkejä olemassa olostaan. Yhtenäisen Euroopan tarve ei ole vähentynyt.

Euroopan yhentyminen on tapahtunut yhdessä elettyjen kriisien kautta. Unioni on arvoyhteisö eikä maanosamme historia ennen Euroopan yhteisöjä ole sellaista tuntenut. Kansallisvaltioita ovat läpi historian erottaneet juuri arvokysymykset. Siksi on selvää, että unionin kehitys ei tapahdu ilman komplikaatioita.

Maanosamme poliittiset johtajat etsivät tasapainoa kansallisen ja ylikansallisen välillä. Tehtävä on vaikea. Unioni on ainutlaatuinen yritys, se on kompromissi kansallisvaltiojäsenten kesken. EU elää todellisuuspohjassa, jota kansallinen politiikka ja identiteetti vahvasti värittävät. Hallitukset tietävät samalla, että ne eivät kykene toimimaan tehokkaasti ilman Euroopan instituutioita. Ilmaston lämpeneminen, kansainvälinen rikollisuus, laittomat siirtolaisvirrat ja terrorismi ovat aikamme todellisuutta. Niihin on osattava vastata yhdessä. Kansakunnan kohtaloa ei enää kyetä yksin muovaamaan. Emme ole oman onnemme seppiä.

Hyvät kokousvieraat,

Vastasin näin heti puheeni otsikon kysymykseen "historiaa vaiko tulevaisuutta". Mutta kriittiset kuulijani epäilemättä haluavat lisää perusteluja ja näyttöjä tuloksista ja haasteista. Tarkastelen unionia Suomen puheenjohtajakauden, laajentumis- ja syventymispolitiikan, globaalin vaikuttajuuden ja yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan valossa.

Toinen puheenjohtajakautemme vuonna 2006 osoittautui vaikeammaksi kuin edellinen vuonna 1999. Unionin jäsenkunta oli kasvanut 15 maan ryhmästä 27 maan yhteisöksi. Unioni-skeptisyys jäsenten piirissä oli lisääntynyt ja kansallinen itsekkyyt tunki esiin. Ilmapiiri unionimaissa oli vähemmän

yhdentymismyönteinen kuin ennen ja esimerkiksi perustuslakisopimuksen hylkääminen vaikutti EU:n ulkoiseen kuvaan ja sen toimintaan. Asialista oli sekä tullut entistä laajemmaksi.

Euroopan unionin puheenjohtajuus on kuuden kuukauden mittainen ponnistus. Kiertävä puheenjohtajuus pakottaa jokaisen puheenjohtajan paneutumaan perusteellisesti unionin asioihin. Omat kansalliset pyrkimykset eivät saa hallita puheenjohtajan työtä. On osattava nähdä koko unionin etu ja tarkasteltava asioita tasapuolisesti ja jokaista jäsenmaata ymmärtäen.

Johdimme kuuden kuukauden aikana lähes 5000 EU-kokousta Brysselissä, kansainvälisten järjestöjen päämajakaupungeissa, muissa pääkaupungeissa ympäri maailmaa ja täällä Suomessa. Kyseessä oli suuri kansallinen ja kansainvälinen tehtävä. Käytimme tähän 75 miljoonaa euroa suomalaisten veronmaksajien rahaa. Voin vakuuttaa, että eurot menivät jaloonsa asiaan.

Suomen paikka on Euroopan unionissa. Valintamme on tehty pysyvästi ja olemme siihen sitoutuneet. Suomalainen näkemys Euroopan unionista on pragmaattinen, käytännön läheinen. Euroopan valtioiden yhteistyö alkoi taloudellisena yhteistyönä, ei hurmahenkisenä liittovaltiohaaveena. Emme ajattele Euroopan unionia sotilaallisena tai voimapolitiikkaa harjoittavana suurvaltana. Se ei myöskään ole kansallisvaltio eikä ylikansallinen liittovaltio. Jäsenmailla on suvereenina valtioina yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan puitteissa oma identiteettinsä.

Eurooppalainen yhteistyö ei saa olla vain suuria puheita. On tuotettava käytännön tuloksia, joilla edistetään maanosamme asukkaiden työtä, toimeentuloa ja hyvinvointia. Meitä suomalaisia kiehtoo unionissa ihmisten vapaa liikkumismahdollisuus yli rajojen, rajatarkastusten poistuminen - se, että eurooppalaiset saavat kulkea, asua ja elää missä tahansa unionin sisäpuolella. On hienoa nähdä puolalaisia rakennustyöläisiä Pariisissa, brittiläisiä suunnittelijoita Berliinissä, suomalaisia lääkäreitä Lontoossa tai virolaisia sähkömiehiä Hollannissa.

Hyvät kuulijat,

Painoarvonsa nousun vuoksi EU:sta on tullut **globaali toimija**. Ensimmäiset 50 vuotta olivat paljolti sisäänpäin katsomisen aikaa. Jotta unioni pysyisi maailmanlaajuisessa kehityksessä mukana on sen käännettävä huomiotaan enenevästi ulospäin. Muuttuvassa maailmassa unioni rinnastuu niiden toimijoiden kanssa, joita perinteisesti voimavarojensa ja merkityksensä vuoksi pidämme suurvaltoina. Yhdysvallat omassa luokassaan ja Kiina, Venäjä, Intia ja Brasilia luetaan tähän maajoukkoon. EU:ssa on nyt Romanian ja Bulgarian jäsenyyden myötä lähes 500 miljoonaa asukasta. Unioni on maailman suurin humanitaarisen ja kehitysavun antaja. Maailmankaupasta EU kattaa noin viidenneksen. Luvut ovat vakuuttavia.

Unionin on oltava valmis toimimaan kaikkialla maailmassa rauhan ja vakauden edistämiseksi. Kyse ei ole enää vain omien prioriteettien asettamisesta, vaan vastuun kohtaamisesta ja kantamisesta yhä laajemmin. Turvallisuusongelmat eivät tänä päivänä tunnusta valtioiden rajoja. Turvallisuus, hyvinvointi ja ihmisoikeuksien mukainen elämä ovat globaaleja, maailmanlaajuisia tehtäviä. Suurimpana muutoksena, johon meidän tulee tästä eteenpäin suuntautua, onkin unionin nousu ja rooli maailmanlaajuisena toimijana. Olemme tottuneet siihen, että EU on yhteisen politiikkansa kautta johtava toimija kauppapolitiikassa ja merkittävä tekijä maailmantaloudessa. Unionin vaikutus ja vastuu on kuitenkin laajempi ja se on kasvamassa niin tehtävien muodossa kuin alueellisesti.

Rajattomassa maailmassa globalisaation vaikutukset koskettavat kaikkia. Eurooppa ei ole tässä poikkeus. Maailmanlaajuiselta kilpailulta ei voi piiloutua eikä taloudellinen eristäytyminen ole realistinen vaihtoehto. EU:n on parannettava näkyvyyttään ja omaa kilpailukykyään.

Euroopan kasvun ja työllisyyden parantamistavoite on koottu Lissabonin strategiaksi. Globalisaatioon vastaaminen ja EU:n kilpailukykyyn parantaminen oli yksi Suomen puheenjohtajakauden tavoitteita. Euroopasta on tehtävä tutkimusta ja tuotekehitystä tukeva toimintaympäristö, jossa innovaatioita

luodaan ja otetaan tehokkaasti käyttöön. Lahden kokouksessa lokakuussa 2006 unionin päämiehet olivat yksimielisiä innovaatiopolitiikan tärkeydestä.

Maailmanlaajuisia ongelmia tulee hoitaa maailmanlaajuisin menetelmin. Globalisaatiota ei voi hallita tai käyttää ahtaan kansallisen edun politiikalla. Unionin maailmanlaajuinen yhteistyö koskee talouden ohella köyhyyden poistamista, ympäristöä ja energiaa, ihmisoikeuksia, hyvää hallintoa ja oikeusvaltiota, tarttuvien tautien torjuntaa ja suuronnettomuuksien hoitamista. Se koskee myös konfliktien estoa ja kriisinhallintaa, terrorismin vastaista yhteistyötä ja järjestäytyneen rikollisuuden, ihmiskaupan ja laittoman siirtolaisuuden torjuntaa.

Unioni ei ole tekemisissä pelkästään "pehmeiden" kysymysten kanssa. EU on muutamassa vuodessa tullut merkittäväksi siviili- ja sotilaallisen kriisinhallinnan toimijaksi. Länsi-Balkanilla, entisessä Jugoslaviassa olemme päävastuussa, mutta unionin lippu näkyy myös Lähi-idässä, Afrikassa ja Aasiassa. Unioni on monin tavoin tekemisissä kovan todellisuuden, voimankäytön ja sen seurausten kanssa. Tästä Suomi sai kolme kuukautta sitten päättyneellä puheenjohtajakaudellaan monta kokemusta.

Puheenjohtajana koimme vahvasti, että unionin on kyettävä toimimaan yhtenäisesti. Kun unioni puhuu yhdellä äänellä sitä kuunnellaan. Kun kansalliset intohimot vievät unionijäsenet eri teille päätöksenteossa koetaan unioni maailmalla sekoilevana ja tempoilevana kansallisvaltioiden joukkona, jolla ei ole yhteistä päämäärää. EU:n on parannettava ulkoisen toimintansa linjakkuutta jotta sen uskottavuus kasvaa ja negatiivisista mielikuvista päästään eroon.

Institutionaalinen rakenne ja päätöksentekokoneisto vaikuttavat merkittävästi siihen kuinka yhtenäiseltä esiintymisemme maailmalla näyttää. Uusi perustuslaillinen sopimus olisi vienyt asioita oikeaan suuntaan. Mikäli uusi perustuslakisopimus ei olisi kaatunut Ranskan ja Alankomaiden kansanäänestyksissä, EU:n yhteiseksi ulkoministeriksi ja samalla ulkoministereiden neuvoston vetäjäksi olisi astunut uusi poliittinen toimija, käytännössä nykyinen korkea edustaja Javier Solana. Jos perustuslaki olisi tullut voimaan, unionilla olisi ollut myös oma presidentti. Nyt jatkamme ilman näitä instituutioita, mutta uusi sopimus on välttämätön ennen seuraavaa jäsenyyssaaltoa. Alkuaan kuuden jäsenmaan pohjalle rakennettua toimintamallia on uudistettava. Berliinissä maaliskuussa vietetyissä Rooman sopimuksen 50-vuotisjuhlallisuuksissa vahvistettiin yhteinen tavoite luoda unionille uudistettu yhteinen perusta vuonna 2009 pidettäviin Euroopan parlamentin vaaleihin mennessä.

Laajentumispolitiikka on Euroopan unionin menestystarina. Näkymä yhteistyöstä ja mahdollisuus EU-jäsenyydestä on rauhoittanut unionin epävakaa naapurustoa ja motivoinut ehdokkaita uudistusten tielle. EU:n naapuruus- ja lähialueisiin kuuluu maailmanpolitiikan vaikeimpia kriisi- ja konfliktialueita ja maita, joiden poliittinen, taloudellinen ja yhteiskunnallinen järjestelmä on muutoksessa. Unioni antaa niiden kehitykseen apua monipuolisen ulkosuhdevälineistönsä, "pehmeän voimansa" avulla. Välittömänä tehtävänä on saattaa unionin alueen sisään jäävän, maanosamme viimeisten sotien ja konfliktien koetteleman Länsi-Balkanin alueen maat unionin yhteyteen. Eikä laajentumishaaste pääty Balkanille. Se on käynnissä haastavana myös Turkin suuntaan.

Maanosamme rauhantakeeksi osoittautuneen laajentumisprosessin on jatkettava, mutta samalla on huolehdittava myös siitä, että yhteistyö nykyisten jäsenmaiden välillä syvenee.

Käytännössä nämä kaksi prosessia - laajentuminen ja syveneminen - ovat edenneet samanaikaisesti, rinta rinnan. Laajentuminen palauttaa ajatukset EU:n perustamisajatuksen juurille, rauhanprojektiin. Länsi-Balkanin sodassa ruhjoutuneita maita EU-perspektiivi rohkaisee ja kannustaa uudistuksiin ja parempaan elämään osana Eurooppaa. Mutta samalla keskustellaan siitä, miten unionin tulisi jatkossa kehittyä sisäisesti. Pelkkä laajentuminen ei EU-kansalaisille riitä. On myös syvennettävä, tiivistettävä yhteistyötä.

Tärkeintä unionin tulevaisuudelle ei ole, että se kasvaa. Tärkeintä on, että se tuottaa jatkuvasti lisäarvoa ja uskoa unionin jäsenille. Hyväksymmekö sen, että jotkut maat etenevät yhdentyminen tiellä nopeammin kuin toiset? Tuleeko päätökset aina tehdä yhdessä vai voiko kehitystä viedä eteenpäin

pienryhmä, jossa kaikki eivät ole mukana? Jos yksi 27:stä voi estää uudistukset on unioni umpikujassa. Tuleeko unionia kehittää hitaimpien ehdoilla? Regatta-malli - kaikki viivalla yhtä aikaa - ei olisi tuottanut yhteistä valuuttaa, Schengenin passivapautta tai nopean toiminnan kriisinhallintajoukkoja.

EU:n päätöksentekoa kehittämällä määräenemmistön suuntaan edistetään unionin integraation syvenemistä tärkeiksi koetuissa asioissa. Puheenjohtajakaudellamme pyrimme siihen, että poliisi- ja rikosoikeudellisessa yhteistyössä siirryttäisiin entistä enemmän määräenemmistöpäätöksiin. Emme tässä onnistuneet ja jouduimme hämmentyneinä kysymään, miksi unionissa, jossa tavarat, pääomat ja ihmiset kulkevat vapaasti, poliisi- ja tuomariyhteistyölle ja sen myötä kansalaisten paremmalle suojalle erilaisia uhkia vastaan, ei anneta tilaa.

Unionin ulkosuhteet ovat se osa-alue, jossa EU:n tuottaman lisäarvo usein huomataan. Television uutiskuvat pitävät siitä huolen. **Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka** kuuluu tänä päivänä eniten lisäarvoa tuottaviin EU:n toiminta-alueisiin. Tällä politikan alueella on erityismerkitystä jäsenmaille itselleen, mutta painavuutta on lisännyt EU:n kriisinhallinnan tuotteiden kysynnän kasvu maailman eri kriisipesäkkeissä.

Libanonin kriisi oli ensimmäinen ja kovin testi puheenjohtajuudellemme. Ulkoministerimme taivutti jäsenmaat yhtenäiseen kannanottoon ja loi näin edellytykset YK:n turvallisuusneuvoston yksimieliselle päätökselle. EU muodostavat nyt vahvennetun UNIFIL-operaation selkärangan.

Länsi-Balkanin kysymys oli jatkuvasti esillä puheenjohtajakaudellamme. Päätavoitteenamme oli turvata EU:n yhtenäinen tuki Kosovon asemaa määrittelevälle prosessille ja YK:n erityisedustaja Martti Ahtisaaren ponnisteluille. Kosovon tulevaisuus on nyt turvallisuusneuvoston käsissä.

Maahanmuuttopolitiikasta tuli ennakoitua isompi kysymys Suomen puheenjohtajakaudella. Käynnistimme dialogin maahanmuutosta ja kehityksestä Afrikan maiden kanssa. Laittoman maahanmuuton torjunnassa tarvitaan välittömiä toimia, mutta myös yhteistyötä, jolla voimme vaikuttaa muuttoliikkeen perussyihin. Lähestymistavat täydentävät toisiaan ja meidän tulee muistaa, että Eurooppa todella tarvitsee maahanmuuttajia.

EU nimittää suhteitaan muihin johtaviin toimijoihin strategiseksi kumppanuudeksi. Unionin suhde muihin suurvaltoihin on erityisen haastava siksi, että ne ovat kaikki - niin kuin unionikin - muutoksen tai murroksen tilassa. Ne ovat kaikki nousevia valtoja, ne eivät tyydy globaalin järjestyksen tilaan vaan hakevat muutosta.

Yhdysvallat on EU:n läheisin kumppani, transatlanttisen yhteisön ja arvoyhteisyyden vastinpilari. Yhdysvaltain arvovalta ja toimintakyky monenkeskisen yhteistyön johdossa on Unionille poikkeuksellisen tärkeää. Irakin sodan päättäminen ja Iranin kriisin rauhanomainen ratkaisu muistuttavat suhteemme merkityksestä. Yhteistyö Yhdysvaltain kanssa on olennaista unionin tavoitteille maailmankaupan kehittämisessä. Keinot saattavat vaihdella, mutta EU ja Yhdysvallat edistävät yhteisiä demokratian, oikeusvaltion ja ihmisoikeuksien arvoja maailmassa, jossa kulttuurien ja arvomaailmojen vuoropuhelu on noussut strategiseksi kysymykseksi. EU:n ja Yhdysvaltojen korkean tason dialogi ilmastonmuutoksesta, puhtaasta energiasta ja kestävästä kehityksestä sai hyvän alun lokakuussa 2006.

Venäjä puhuu uutta itseluottamusta saaneena suurvaltana. Samalla se vakuuttaa - viimeksi presidentti Putinin puheenvuorossa unionin 50-vuotispäivänä - kuuluvansa eurooppalaiseen aate- ja kulttuuriperinteeseen vaikka ei olekaan pyrkimässä unionin jäseneksi. EU:n ja Venäjän kumppanuus nojaa yhteiseen historiaan, maantieteeseen ja kulttuuriin. Yhteisyys on molemminpuolista taloudellista riippuvuutta ja hyötyä, jonka vaikutus tulevaisuudessa kasvaa, kuten energiaturvallisuuden esimerkki osoittaa.

EU:lla ja Venäjällä on myös yhteinen vastuu Euroopan turvallisuudesta ja avoimina olevien kiistakysymysten, kuten Kosovon ratkaisemisesta. Kumppanuuteen kuuluu vuoropuhelu siitä, miten

sovellamme niitä yhteisiä arvoja ja normeja, joihin Venäjä EU-maiden tavoin on sitoutunut YK:ssa, Euroopan neuvostossa ja Etyjissä. Puheenjohtajakaudellamme olimme asettaneet korkeita odotuksia EU-Venäjä -suhteissa. Uutta kumppanuus- ja yhteistyösopimusta (PCA) neuvottelumandaatteineen ei saatu valmiiksi, mutta Lahden huippukokous toi yhteen EU:n jäsenmaiden johtajat ja presidentti Putinin. Tärkeille energiakysymyksille tarjosi Lahti oivan keskustelufoorumin. Euroopan pohjoiselle osalle tärkeä Pohjoisen ulottuvuuden ohjelma uudistettiin EU:n, Venäjän, Norjan ja Islannin yhteiseksi politiikaksi uuden kehysasiakirjan avulla.

Kiinan nousu on maailmanlaajuista, taloudellista, poliittista ja kulttuurillista. Kiinan nousun merkitys on ollut kouriintuntuva, globalisaation keskeisenä sanansaattajana, "Kiina-ilmiönä". Taloudellinen yhteistyö Kiinan kanssa on EU:lle tärkeää, mutta unionin rooli Aasiassa toimijana ja alueellisen yhdentymisen esimerkkinä kasvaa myös poliittisesti. Unioni jatkaa vuoropuhelua Kiinan kanssa kehityksen ja muutoksen sitomisesta arvoihin ja normeihin. Kiinan poliittinen aktiivisuus rauhanturvatoiminnassa ja yleensä maailmanpolitiikassa on tervetullutta, samoin sen yhteistyö kehitysmaiden kanssa. Intia ja Brasilia edustavat nousevia demokraattisia maita, joiden merkitys alueellaan on keskeinen, mutta joiden ääntä kuullaan painavana myös globaalisti. EU on arvostettu kumppani nouseville talousmahdeille, mutta niillä itsellään on kasvava vastuu siitä, kuinka globaaleja ongelmia hallitaan ja hoidetaan oikeudenmukaisella ja tehokkaalla tavalla.

Helsingin ASEM 6-huippukokous toi onnistuneesti yhteen EU:n jäsenmaiden ja Aasian maiden korkeimmat johtajat. Tehtiin päätös ASEM:in laajentumisesta ja hyväksyttiin ilmastonmuutosjulistus, joka oli ensimmäinen laatuaan ASEM:in historiassa.

Hyvät naiset ja herrat,

Euroopan unionin jäsenten ajatusmalli - luovuttakaamme siivu suvereniteettiamme paremman yhteisen hyvän vuoksi - on ollut yksi maailman historian innovatiisimpia uudistuksia. Se on myös kiistelty poliittinen koekenttä. Se on kuitenkin avannut yhteistoiminnalle mahdollisuuksia, jollaisista ei ennen osattu uneksia. Eurooppa ei ole koskaan aikaisemmin ollut rauhallisempi, turvallisempi ja hyvinvoivampi kuin nyt. Kiitos tästä kuuluu Euroopan yhteisölle, unionille. Edessämme on takuuvarmasti uusia kriisejä, mutta ainutlaatuisena valtioiden ja kansojen yhteenliittymänä uskon unionin elävän vahvana ja kehittyvänä valtioiden liittona myös seuraavien vuosikymmenten aikana.

+++